

Košické kontrasty. Pohled ze sportovního areálu upraveného pro bikery na bizarní památník lidové architektury v podobě tří originálních dřevěných stodol, postavených na střeše jednoho panelového domu na sídlišti na okraji města (foto Piotr Halicki)

Východní Slovensko — hit letošního léta

text Milena Blažková, autorka projektu Poznej světové dědictví UNESCO foto autorka a uvedený zdroj

KOŠICKÝ KRAJ PROŠEL V POSLEDNÍCH LETECH VELKÝMI PROMĚNAMI. NÁVŠTĚVNÍCI, TURISTÉ, CYKLISTÉ I POHODLNÍ LÁZEŇŠTÍ HOSTÉ V NĚM NAJDOU VŠE, PO ČEM V LÉTĚ TOUŽÍ: ODPOČINEK I AKTIVNÍ SPORTOVNÍ VYŽITÍ, CESTY ZA POZNÁVÁNÍM I ZA ZÁBAVOU. MOHOU OBJEVOVAT HISTORICKÁ KRÁLOVSKÁ MĚSTA, STAROBYLÉ HRADY A ZÁMKY, SKVOSTY LIDOVÉ ARCHITEKTURY, OCHUTNAT SKVĚLOU DOMÁCÍ KUCHYNI NEBO VYNIKAJÍCÍ VÍNA Z VYHLÁŠENÉ OBLASTI TOKAJE. PROJET NA KOLE ČI PROCHODIT PĚŠKY NĚKTERÝ ZE ČTYŘ NÁRODNÍCH PARKŮ, VČETNĚ MEZI ČECHY TOLIK OBLÍBENÝCH VYSOKÝCH TATER. ŠEST NEJATRAKTIVNĚJŠÍCH MÍST SE DOKONCE STALO SOUČÁSTÍ SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ UNESCO.

Přijměte následující řádky jako tip na letní dovolenou, pokud ještě nejste rozhodnutí, kam se vydat. Ideální výchozí branou za unikáty východního Slovenska jsou Košice, město, které se rovněž uchází o zápis ke světovému dědictví.

Proměny Košic

S novináři jsem se dostala do Košic v roce 2010 a žasla tehdy nad jejich proměnou. Zástupci města nám nastílnili i další odvážné plány, při jejichž realizaci počítali s podporou evropských fondů při vyhlášení Košic za Evropské hlavní město kultury roku 2013. Letos na jaře nás pozvali znovu a já žasnu ještě víc.

Z bývalé městské plovárny, kterou po narušení statiky město uzavřelo a která dlouhou dobu chátrala, je nyní nadčasová hala umění (Kunsthalle). Objekt prošel nákladnou proměnou pod dohledem architektů, kteří z ní vytvořili moderní zázemí pro výstavy, workshopy

a festivaly, hlavně pro mladé. Prvek vody zachovali, což obdivujeme dlouho do noci při multižánrové Imaginaci v provedení evropských umělců, plné světél, akrobacie a neobvyklých nápadů. Propojuje se v ní projekce na plátně s vlastní performancí herců, s tancem, pantomimou i představením akvabel.

Při renovacích se nezapomínalo ani na okrajová sídliště, kde žijí tisíce Košičanů v anonymitě, jen s minimální možností kulturního využití. Snaha vytvořit těmto lidem příjemné prostředí k setkávání, vyburcovat je z nečinnosti a zapojit do společných akcí, vedla k přeměně starých výměníků v lokální centra kultury; vznikl výměník Obrody, Ludová či Brigádnická na sídlišti Terasa nebo výměník Štítová na Starém Městě a další. Scházejí se v nich lidé s podobnými zájmy, některé se specializují na práci se seniory, v jiných hrají ochotnické divadlo nebo sdružují zahrádkáře, amatérské výtvarníky, keramiky, muzikanty, fotografy. Lidé si snáze k sobě nacházejí cestu.

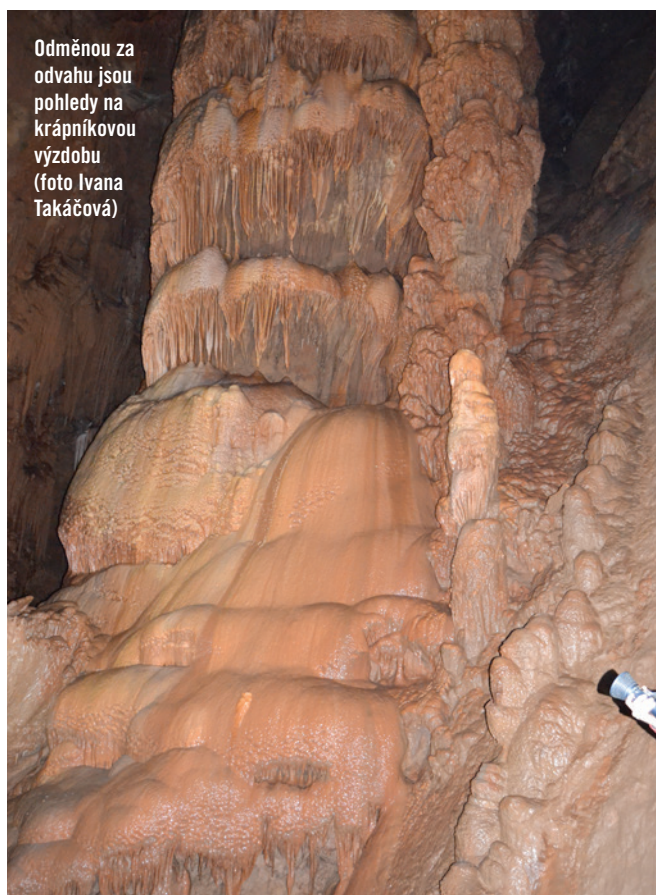
Největší proměnou prošel komplex bývalých kasáren, z nichž je nyní moderní kulturní centrum (Kulturpark) obklopené parkem, největší ve střední Evropě. Symbol nových Košic. Investice 27 milionů eur je nepřehlédnutelná. Všechny budovy zrekonstruované, tři velké multifunkční sály, prostory pro výstavy, koncerty, festivaly, divadla. A stále se něco děje. Pozorujeme školáky, jak se v muzeu Steel park baví před robotem, tzv. Ocelovým mužem, který je dokáže ve všem napodobit. Interaktivní výstava dokumentuje a vysvětluje vše o výrobě železa a oceli, která neodmyslitelně ke Košicím patří.

Adrenalinový zážitek v jeskyni

Vyrazíme z Košic na jihozápad směrem na Rožňavu, do národního parku Slovenský kras, jehož území je protkáno tisíci propastmi a jeskyněmi jako ementál. Oficiální prameny tvrdí, že dosahují délky až pětadesáti kilometrů. Čeká nás předem domluvená prohlídka Krásnohorské jeskyně, jedné z těch méně známých. Patří od roku 1995 ke světovému dědictví UNESCO, podobně jako blízká Gombasecká s výskytem sintrových brček, Ochtínská s unikátní aragonitovou výzdobou nebo nejznámější Domica, vzdálená pouhých 30 km.

Speleolog pan Stankovič, který má jeskyni na starosti, nás vede z obce Krásnohorská Dlhá Luka k jeskyni naučnou stezkou (pro pěší i cyklisty), zčásti mezi loukami, zčásti lesem, se zastávkou na vyhlídce na zámek Krásná Horka, teď po nedávném požáru v rekonstrukci. Po slabé půlhodince se ocitáme před uzamčeným vchodem do jeskyně, ukrytým ve svahu. Každý vyfasuje čelovku lampu i s akumulátorem, jeskyňářskou kombinézu, helmu a gumové holínky; jeskyně zatím nemá osvětlení ani upravené chodníky, místy nás čeká prodírání úzkými chodbami, chůze po dřevěných lávkách nad podzemní říčkou, nebo opatrné sunutí po laně napnutém nad jezírkem. Bonusem za trochu vyplaveného adrenalinu při hodinu a půl trvající dobrodružné prohlídce je tajemná napjatá atmosféra a pohled na zvláštní krápníkovou výzdobu, kterou pan Stankovič osvětluje velkou baterkou. Dostanete-li se do těchto končin, určitě návštěvu jeskyně nevynechte a počítejte s hodinovou rezervou na cestu a převlečení.

A ještě přidávám doporučení pana Stankoviče cyklistům na 16 km dlouhou cyklotrasu střední náročnosti do Gombasecké jeskyně: Krásná Dlhá Luka (silnice III. třídy) – Lipník – Jablonské sedlo (po červené) – Soroška (opěrná zeď) – Hrušov (silnice III. třídy) – Silická Jablonica – Silica (silnice 029) – Gombasecká jeskyně.

Odměnou za odvahu jsou pohledy na krápníkovou výzdobu (foto Ivana Takáčová)

Na hrady a zámky narazíte v kraji na každém kroku, za návštěvu stojí zámek Betliar

Kraj slunce a vody

Náš další výjezd z Košic vede východním směrem na Zemplín, do oblasti Zemplínské šířavy. Umělou vodní nádrž o rozloze 33 km², přezdívanou východoslovenské moře, vybudovali v 60. letech 20. století původně na ochranu před záplavami. Díky příznivým klimatickým podmínkám, oblast patří k nejteplejším na Slovensku, se záhy stala vyhledávaným místem pro letní rekreaci. Rozkládá se v nádherné krajině na úpatí sopečného pohoří Vihorlat s vzácnou flórou, chráněnými ptačími druhy a malebným jezerem Morské oko. Vždyť také bukové lesy Vihorlatu patří spolu s Poloninami ke světovému dědictví. Jihozápadní úpatí Vihorlatu poskytuje ideální podmínky pro pěstování vinné révy, vinaři z obce Vinné a Kaluža soutěží v kvalitě vína s vinaři z Tokaje.

Na Zemplíně se zachovala řada technických památek a unikátních staveb lidové architektury. Zajímavé jsou kamenné klenuté můstky v Trnavě na Laborci, bývalé vodní mlýny v Hnojnom, Nižné Rybnici a Rusovciach nebo zbytky úzkokolejky v Remetských Hámroch. Dřevěný kostelík z první poloviny 18. století v Ruské Bystré, který je jedním

Místy je třeba využít k postupu lano, napnuté nad podzemním jezírkem (foto Ivana Takáčová)

Pozvání na výstavu UNESCO

Fotografie památek zapsaných na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO jsou součástí 12. ročníku výstavy, která od dubna putuje po České republice. Slovenské památky si budou moci návštěvníci prohlédnout v září na zámku Křtiny v Brně a v říjnu v Krajské vědecké knihovně v Liberci. Na výstavě je k dispozici i bohatý informační materiál, vše zdarma. Přijďte si pro inspiraci i poučení na výstavu Poznej světové dědictví, nad kterou převzala záštitu Česká komise pro UNESCO. Podrobnosti i harmonogram najdete na: www.unesco-media.in.cz

Příroda východního Slovenska zůstává místy divoká, zvláště ve Slovenském krasu a Slovenském ráji. Ihla v Prielomu Hornádu.

Na jaře Zemplínská Širava své hosty teprve čeká

z osmi podobných na Slovensku pod ochranou UNESCO, jsme navštívili při naší minulé návštěvě (Cykloturistika 7–8/2010).

Na Zemplínské širavě si užijete odpočinek i vodní sporty, jachting, vodní lyžování, jízdu na vodních skútrech, rybaření, pěší túry i cykloturistiku, poznávání historie, přírody i dobré jídlo a víno. Nově přibyl termální aquapark, využívající vysoce mineralizovanou geotermální vodu. Kromě tří hlavních bazénů – plaveckého, relaxačního a jednoho, simulujícího mořské vlny – jsou k dispozici skluzavky, divoká řeka, sauny, dětská hřiště, v prvním patře tichá zóna s lehátky, samozřejmě restaurace, kavárny. Do stavby areálu s kapacitou pro 550 lidí se pustily společně v roce 2012 tři okolní obce (Vinné, Kaluža a Klokočov) a jejich partneři bez příspěvku peněz z Evropské unie. Na jaře moderní termální aquapark otevřeli a věří, že přiláká spoustu nových návštěvníků.

Tokajské víno a UNESCO

V programu máme zařazenou také návštěvu Tokaje, vzdáleného asi 70 km jihovýchodně od Košic. Klima, vulkanická půda a zvláštní ranní mlhy představují na Tokaji ideální kombinaci k pěstování vinné révy pro výrobu přírodně sladkých vín. Pěstovali ji již Římané ve třetím století a po nich Slované, kteří oblast osídlili. V literatuře se objevuje poprvé zmínka o tomto lahodném dezertním víně v roce 1650 a je také známo, že si voňavý zlatavý mok oblíbil i francouzský král Ludvík XIV.

Z příjemného zázemí penzionu Zlatá putňa ve Viničkách se vydáváme na degustaci vín, která se stává v posledních letech vyhledávanou turistickou atrakcí.

Sklepy na Tokaji jsou vyhloubeny v sopečných horninách, jejichž stěny pokrývá zvláštní druh plísně, žijící z vinných výparů, jedna z podmínek unikátní chuti tokajského vína

A já se chci konečně dozvědět, co je cibéba, která způsobuje zvláštní vůni a chuť tokajského vína. Aby vinaři cibébu získali, nechávají hrozny přezrát a seschlé hrozinky (právě těm se říká cibéby), obsahující 40–60 % cukru, napadené ušlechtilou plísní Botrytis cinerea, sbírají sběračky ručně do puten. Za jeden den jsou schopné nasbírat kolem 8 kg. Z cibéb se tlačí v kádích vzácná tokajská esence, z každé nasbírané putny cibéb (22–25 kg) pouhé dva litry tekutiny. Následně se cibéby melou, aby se získala jemná emulze. Ta se zalévá tokajským samorodným suchým vínem. Vzniklá směs se nechává vyluhovat 24 až 36 hodin, aby se cukr a aromatické látky z cibéb uvolnily a přešly do vína. Pak se tekutina scedí a zbytek opatrně vylisuje. Vylisované víno se plní do malých soudků a nechává zrát ve sklepích, vyhloubených v sopečném tufu, 4–8 roků.

Ochutnáváme víno v rodinné firmě Ostrožovičů, významované řadou zlatých medailí, ve firmě pana Macíka, která svá vína exportuje do mnoha evropských zemí, ve Zlatém strapci u paní Anny Nagyové a v Chateau Viničky. Těžko říci, které z nich je lepší. Naštěstí pro turisty i pro nás pendluje mezi sklepy pravidelná autobusová linka.

A co má společného oblast Tokaj s UNESCO? Na maďarské straně hranice je unikátní vinařství již pod ochranou UNESCO, ta slovenská strana Tokaje na zařazení čeká.

Pár cyklistických úvah závěrem

Košický region je k cyklistům vstřícný, má zhruba 1300 km legalizovaných cyklotras (nejvíce pro horská kola) a jejich další rozvoj podporuje. V červnu například při akci Bike and Tour dokonce uzavřeli dálnici mezi Košicemi a Prešovem, aby se velkou účastí cyklistů více propagovala myšlenka, že jízda na kole je zdravá, ekologická a levná. Počátkem roku 2014 schválila slovenská vláda novou národní cyklostrategii, podle které chce do roku 2020 každoročně investovat dvě až tři eura na každého obyvatele do cykloopravy. Do konce tohoto programu by proto mělo na celém Slovensku vzniknout okolo tisíce kilometrů nových cyklotras. „Podle propočtů, které dělali evropští odborníci, se každá tři eura investovaná do rozvoje cykloopravy vrátí ve formě pěti eur, která se ušetří ve zdravotnictví a jiných oblastech,“ prohlásil ministr dopravy, výstavby a regionálního rozvoje Ján Počiatek.

Užitečné odkazy

www.slovakia.travel, www.unesco-mediain.cz, www.visitkosice.eu
www.kosiceregion.com, www.dolnyzemplin.sk, www.thermalparksirava.sk